

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาเรื่อง “นางมหรสพไทย : ภาพสะท้อนความเป็นหญิงจากมหรสพหญิงโบราณถึงมหรสพปัจจุบัน” ในครั้งนี้ ผู้ศึกษาเลือกใช้ระเบียบวิธีวิจัยในการศึกษาดังต่อไปนี้

การเก็บข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสาร (content analysis and documentary research) ได้แก่วรรณกรรมต่าง ๆ ในหนังสือ บทความ รายงาน วิทยานิพนธ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลปะการแสดงของไทยประเภทต่าง ๆ ประวัติศาสตร์สื่อสารมวลชน (ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์) และประวัติศาสตร์สังคม โดยใช้ผู้หญิงที่มีสถานภาพเป็นนางมหรสพหรือผู้แสดงเป็นศูนย์กลาง เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงความเป็นหญิงของนางมหรสพผ่านประวัติศาสตร์ต่าง ๆ เหล่านี้มาจนถึงปัจจุบัน

การแบ่งยุคของเนื้อหา

ผู้วิจัยได้ใช้มิติของศิลปะกับสังคม (ซึ่งหมายถึงการผันแปรของมหรสพหญิงไปตามบริบททางสังคมในยุคต่าง ๆ) เป็นเกณฑ์ในการแบ่งยุค โดยจะทำการแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ยุคด้วยกัน ดังนี้

1. ความเป็นหญิงของนางมหรสพในยุคจารีต โดยจะทำการศึกษาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เนื่องจากเป็นยุคสมัยที่ปรากฏหลักฐานของมหรสพหญิงอย่างชัดเจนตามที่กล่าวไปแล้วในบทนำ จนถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 3
2. ความเป็นหญิงของนางมหรสพในยุคสมัยใหม่ โดยจะทำการศึกษาตั้งแต่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางมหรสพหญิงครั้งสำคัญคือ ทรงออก “ประกาศว่าด้วยละครผู้หญิง” ที่อนุญาตให้เอกชนเป็นเจ้าของละครผู้หญิงได้ และเป็นยุคที่เริ่มรับวัฒนธรรมจากตะวันตก จนถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6

3. ความเป็นหญิงของนางมหรสพในยุคไทยพัฒนา โดยจะทำการศึกษาดังแต่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 ที่เริ่มมีนวัตกรรมทางสื่อสารมวลชน (ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์) เข้ามามีบทบาทต่อการแสดงมหรสพของผู้หญิงอย่างชัดเจนจนถึงปัจจุบัน ซึ่งจะแบ่งออกเป็น 3 ยุคย่อยด้วยกัน คือ

3.1 ยุครัฐนิยม (รัชกาลที่ 7-2500) เป็นยุคที่ประชาชนจะต้องยึดถือและสร้างอัตลักษณ์แบบ “รัฐนิยม” ซึ่งส่งผลต่อค่านิยมการเสพสิ่งบันเทิงที่จะต้องอยู่ภายใต้กรอบแนวคิดนี้

3.2 ยุคสื่อพัฒนา (พ.ศ. 2501-2520) เป็นยุคที่สื่อเริ่มมีการพัฒนาให้สมจริงมากขึ้น และขยายเครือข่ายกว้างขึ้น จนทำให้มหรสพสามารถเข้าถึงประชาชนส่วนใหญ่ได้โดยมีสื่อเป็นตัวกลาง

3.3 ยุคทุนนิยมกับโลกาภิวัตน์ (พ.ศ. 2521-ปัจจุบัน) เป็นยุคแห่งการสื่อสารไร้พรมแดนและอภิมหามหรสพ (Mega Entertainment) ภายใต้ระบบทุนนิยมแห่งอุตสาหกรรมบันเทิง

สำหรับเนื้อหาในยุคไทยพัฒนานี้ ผู้วิจัยจะแสดงรายละเอียดในลักษณะของการ “ร่าง” (sketch) เพราะช่วงเวลาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 7 ถึงปัจจุบันนี้ จัดเป็นยุคที่มีปรากฏการณ์ทางมหรสพเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เพื่อเป็นการบุกเบิกการศึกษาประเด็นนี้ในแนวคิดสตรีนิยม และเป็นแนวทางให้ผู้สนใจได้ทำการศึกษาค้นคว้าโดยละเอียดต่อไป

การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การตรวจสอบข้อมูล หลังจากการจัดข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่แล้ว หากข้อมูลส่วนใดไม่สมบูรณ์ก็จะทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติม

2. การวิเคราะห์ข้อมูล หลังจากทีรวบรวมข้อมูลและเก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้ว จะนำข้อมูลนั้นมาเรียบเรียงและสรุปเนื้อหาทั้งหมด แล้วจึงนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องได้แก่ แนวคิดเรื่องนางมหรสพ แนวคิดเรื่องเพศภาวะกับศิลปะ แนวคิดเรื่องศิลปะและบทบาทสตรีในสังคมชายเป็นใหญ่ แนวคิดเรื่องกระบวนการขัดเกลาทางสังคมและการประกอบสร้างอัตลักษณ์สตรี แนวคิดเรื่องร่างกายและเรื่องทางเพศในสังคมศักดินา และสังคมสมัยใหม่แบบผู้ชายเป็นใหญ่ รวมถึงการทบทวนวรรณกรรม ข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ และบทความทางวิชาการมาสังเคราะห์เป็นแนวคิดรวบยอด